

njegovi ženi Marjeti za 35 funtov pfenigov črnih novcev in 40 šilingov, ki jima jih je njen rajnki oče posodil na hišo, dvor in vse njuno ostalo premoženje. Oglašja se, da zavaruje svojo prednost, ker toži Vrabca tudi Mihael Semenič kot dedič po raj. Janezu Semeniču. Za zastopnika postavi Urša svojega moža Volbenka Riegerja. — To hišo sta na dražbi v poned. 30. jul. 1537. (fol. 107—108) izdražila za 147 dukatov 40 šilingov Semenič in Rieger, ker nihče ni ponudil več. Izjavila pa sta, da sta pripravljena odstopiti hišo Juriju Frabetzu, če v 14 dneh vrne dolg.

Volbenk R. je imel sina Matijo, ki je bil oženjen z neko Uršulo (s. z. 1549., fol. 130), ter dve hčeri. Ena je bila poročena s Tomanom Logerjem, druga pa z Matijo Rephuenom, kateremu je rodila sina. Poslednja je umrla okoli l. 1548. (s. z. 1548., fol. 75; 1549., fol. 127 in 130). Dediči so se po tedanji šegi med seboj tožarili pri mestu in pri vicedomu.

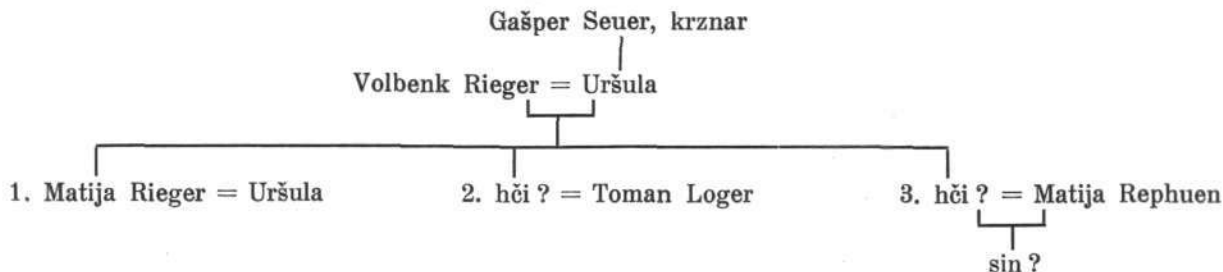
Hišo so imeli Riegerji v Špitalski ulici med hišama Antona Tischlerja in Martina Kranjca (Mertt Crainiz). Že v petek 15. marca 1549. (fol. 130) je Matija R. »odprl« pristavo (Stodl oder Marhof) pred špitalskim mostom, ležečo med vrtovi Jan. Krst. Polža, ki jo je podedoval po očetu, istemu Polžu. Hišo pa je v petek 18. marca 1552. »otvoril« Pavlu Scheenu in njegovi ženi Ani, dalje še pristavo (mairhof) z vrtom, ležečim med komendskimi in šentpetrskimi zemljišči

(»grundten«) in njivo, ležečo zraven križa ob poti proti Ježici (»gegen Jescha neben dem Creutz beim weg«) med komendskimi in šentpetrskimi grunti.

Že na seji v četrtek 19. januarja 1549. (fol. 75) se omenja, da je Volbenkov zet kot sojetrob njegove zapuščine zazidal precejšnjo vsoto v neki mlin. Ta mlin je stal ob Ljubljani nižje Sv. Petra blizu Jošta Turna (»der Riegerischen Erben Mullen vnderhalb Sanndt Petter bey Laybach. Zu nehst bey dem Jobsten v Thurn gelegen«). Riegerjev mlin je kupil po nepravilnem posredovanju lj. notranjega svetnika Klemenena Kharnerja vrvar v Cerknici Fabian, podložnik barona Herberta Turjaškega, za 380 gld., pa je zategadelj zagazil v pravdo s Pavlom Scheenom in menda propadel pred deželno gosposko. Zato je zahteval od Karnerja povračilo škode v znesku 35 ogrskih goldinarjev v zlatu (s. z. petek 13. maja 1552., fol. 149).

Sodnik. Da je bil V. R. res mestni sodnik v letih 1529./30., dokazuje tale zapisek v s. z. l. 1529., fol. 126: »Statrecht Freitag den VIII tag Octobris Ao Im XXVIII Jar Wolfgang Rueger Richter.« — To je edini zapisek, ker stoji že na fol. 130, v petek 15. okt. 1529. opomba, da je bila velika mestna seja vsled turške nevarnosti preložena na petek po sv. Treh kraljih prihodnjega 1530. leta, vendar brez škode za stranke.

Riegrov rodovnik

KERN — TRNOVSKO DRSALIŠČE

ALBERT SIČ

Kadar grem, zlasti v zimskem času, mimo nekdanjega drsališča »Kerna«, se živo spominjam lepih, brezskrbnih otroških časov. Večji del svojega prostega časa, ki nam ga je pustila šola, smo zlasti Trnovčani in Krakovčani »predrsali« na Kernu, četudi smo bili doma zaradi tega čestokrat prav pošteno okregani in je priletela tudi kaka »gorka«, posebno če smo zvečer zamudili »Ave Marijo«. Toda žilica nam, zbog temu ni dala miru, da smo jo pri prvi priliki od doma kar na skrivaj »podurhali« in zleteli naravnost na Kern, saj smo imeli do tja kaj kratko pot. Kern namreč leži na zapadni strani tik za trnovskim župnijskim vrtom in se razprostira od sedanje Kolezijske ulice, prej cesta v »Petelinovo vas«, kakor se je imenoval ta del Trnovskega, ter sega po dolžini do južno ležečega Ovnovega vulgo Jernačevega posestva. V širini pa je zavzel tudi prilično tako velik prostor, kakor je bil dolg in je na zahodni strani segal do ljubljanske gmajne.

Kakor piše Ivan Vrhovnik v svoji knjigi: »Trnovska župnija v Ljubljani«, str. 254. i. d., prihaja to ime od

svoječasnega lastnika Sebastijana Mihaela Kerna (1793.). Pred njim pa je bila lastnica mestna občina ljubljanska. Ta je iz njega izčrpala vso ilovico, ki so jo v mestni gornji opekarni predelali v opeko.

Kernovi sestri sta (1811.) to zemljišče razdelili na več delov in jih nekaj odprodali. Tako sta prišla dva dela tudi v last Šarčeve vulgo Novakove in Dobrletove vulgo Anžonove hiše.

Ves ta svet je bil že od početka zelo vlažen. Odkar pa je zaradi omenjenega izkopavanja ilovice postal globlji, se je še vanj stekala vsa voda iz sosednih zemljišč in ga ob deževni jeseni povse preplavila, dasi je bil od juga proti zapadu izkopen precej globok jarek, ki je odvajal vodo mimo Šarčeve vulgo Nandetove hiše v Gradaščico. Da pa je postala zaradi pridobivanja ledu poplava obsežnejša in globina vode nekoliko večja, so napravili pri iztoku ob cesti zatvornico, ki so jo v jeseni okrog sv. Martina zaprli.

Komaj je začelo zmrzovati, smo že otroci hodili na led poskušat, če nas bo »držal«, in ko je dosegel tako

Foto: Joško Mešek

trdnost, da smo se upali nanj, smo imeli največjo zabavo s tem, da smo šli poedini, pozneje pa tudi po več skupaj, »regelce ali reglje lomiti«.¹ Pokanje tanke plasti ledu pod nami in guganje ledu nam je nad vse ugajalo. Seveda se je pa tudi pogosto pripetilo, da se je temu ali onemu udrlo in bil je tako do kolena v vodi. Če se je to zgodilo blizu jarka, mu je segla voda tudi do pasu. Tovariši seveda so se mu smejali, sam pa, če je bil blizu, jo je ubral domov, če pa je bil iz mesta, pa se je zatekel v bližnjo hišo k Nandetu s prošnjo, da se je smel sleči in leči na dobro zakurjeno, veliko kmečko peč, kakršne so bile tedaj v Trnovem še v navadi, in počakati, da so mu od doma, kamor je urno stekel kak prijatelj poročat o nezgodi, prinesli suho perilo.

Ko je postal led trden, je bilo drsališče odprto. Tedaj pa sta se na Kernu pojavili Dobrletova vulgo Anžonova Liza in Šarčeva vulgo Novakova Rozala, ki sta bili lastnici dela Kerna. Pripeljali sta s seboj nizek lesen zaboj in se nastanili ob vzhodni strani male, sredi Kerna na nekoliko vzvišenem prostoru ležeče Dobrletove hišice, v kateri je imel nje lastnik svojo mizarsko delavnico za krste in shrambo mrliških vozov ter druge mrtvaške opreme, kar vse je potreboval pri svojem pogrebem podjetju.

Da ju ni zeblo, sta vložili v zaboj nekoliko slame, postavili notri tudi vsaka svoj lonec z živo žerjavico, sedli na del zabojevega pokrova ter se dobro zavili vsaka v svojo težko zimsko ruto. Poleg sebe pa sta imeli jerbas, poln drsalk, ki so jih tedaj imenovali »šlajpšuhe« (po nem. Schlittschuhe). Te drsalke sta izposojevali onim drsalcem, ki niso imeli lastnih. Za izposojilo je bilo z vstopnino vred treba plačati deset krajcarjev. V neposredni bližini pa je stala navadna lesena klop; na nji so drsalcem vulgo Gašperčki iz

Krakovega, Janez, Tone in France, »pršnolali«, t. j. navezavali drsalke. Kaj radi pa so se k temu delu prištolili tudi fantiči, ki so to delo opravili ceneje. Izposojene drsalke so bile lesene, s spredaj navzgor zakrivljeno klino. Imenovali so jih »rake«, izdeloval jih je ljubljanski, obče znani, takrat edini nožar Hofman.² Nekateri drsalci iz mesta pa so prinesli s seboj železne drsalke brez lesa, »Halifax«, ki so si jih z vijaki pritrjevali na čevlje. O, kako željno smo si jih otroci ogledovali in občudovali. V poznejšem času so »raki« polagoma zginjali, imeli so po večini že železne drsalke različnih konstrukcij. Da pa smo tudi šolarčki imeli svoje »šlajpšuhe«, smo si jih napravili kar sami. Na košček remeljna, ki je bil dolg kakor čevlji, smo si na spodnji strani po dolžini pritrdili žico, ki smo jo odščipnili od kakega zavrženega dežnika iz podstrešja. Na sprednjem in zadnjem koncu smo jo privili navzgor, v remelj pa smo od strani zvrtili po dve luknji, povlekli skozi primerno dolgo vrstico za privezanje, in drsalka je bila gotova. Navadno smo se drsali z eno drsalko. Rekli smo, da se drsamo »z ajnzarjem«, z enojko. A dolgo se navadno s temi »ajnzarji« nismo veselili, ker sta v urnem tempu pridrsala Rozalina brata Janez in France ter zahtevala od nas vstopnino petih krajcarjev. Ker teh seveda nismo zmogli, sta nas napodila, kar pa ni dosti zaleglo, saj smo zbežali na drug konec obsežnega drsališča in tam nadalje uživali svoje veselje.

Naj omenim še eno vrsto »ajnzarjev« trnovskega izuma: navadno trirobo to bukovo polence. Klino oziroma žico je nadomestoval oster polenčkov rob. Pa tudi ta »ajnzar« ga je »špilov« v popolno zadovoljnost.

² Bil je to originalen možakar. V svoji izložbi je imel razstavljen malo koso, v katero je bilo s svetlimi črkami vbruseno besedilo: »Brusi nože, brusi kose, da boš rezal Nemcem nose!« — Ko je postal že star in ga je kdo v gostilni n. pr. vprašal, koliko mu je let, je nejevoljno odgovoril: »Hudič, tri sto let, hudič!«

¹ Od kod ta izraz? Morda od peciva »reglje«, ki so bile tedaj obče v navadi. Je bilo to štirioglasto, podolgasto pecivo, ki je bilo po dolgem in počez narezano v rogličice.

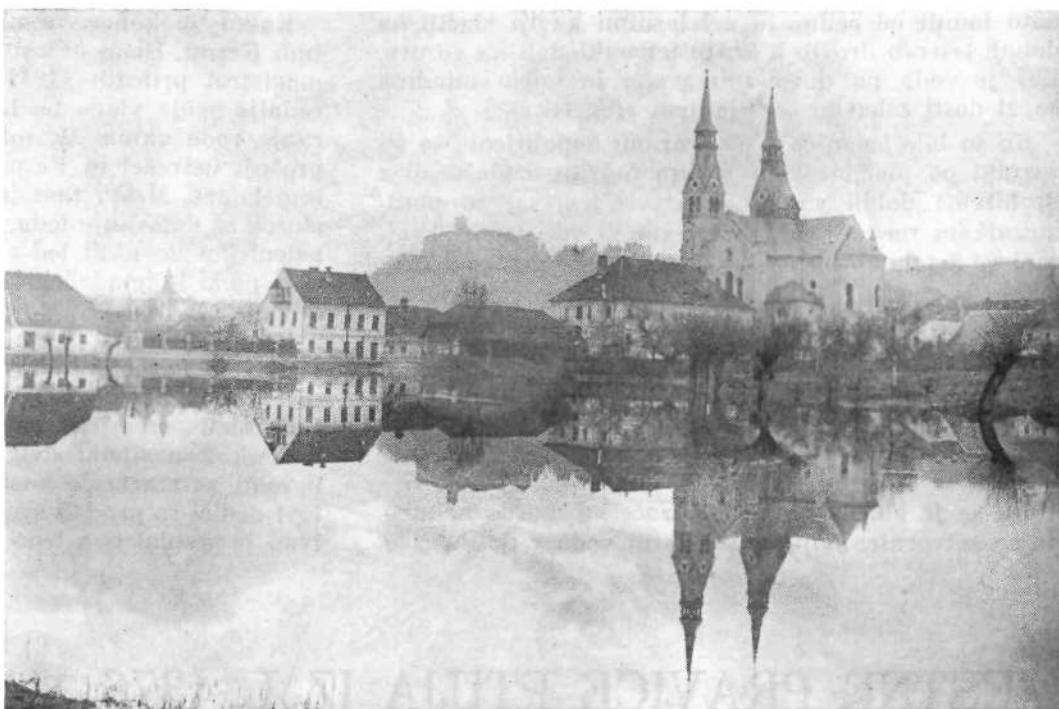

Foto: Joško Mešek

Otroci, ki niso imeli drsalk, tudi »ajnzarjev« ne, pa so si ob kakem kraju ledišča napravili čim daljšo drsnico. Na tej so se ponašali vsak s svojo umetnijo. Nekateri so se znali drsati čepé, drugi stojé, toda tako, da se je med drsanjem z zasukom ali pa s skokom obrnil in drsal s hrbtom naprej do konca drsnice.

Kern je bil vedno, kar pomnimo, prav dobro obiskovan.³ Posebno rada ga je posečala šolska mladina, zlasti še, ko je v poznejši dobi (1890.) naučno ministrstvo določilo Kern za vežbališče v drsanju. Študentje Mahrove trgovske šole, internisti so prihajali redno ob četrtkih v spremstvu svojega nadzorovatelja.

Lep je bil pogled na drsališče. Videl si elegantne drsalke in drsalce mojstre, ki so se producirali z izvajanjem vsakovrstnih lokov, osmic in drugih vijugastih krasnih oblik, bodisi v smeri naprej ali s hrbtom nazaj. Kdo bi mogel naštetati vse oblike, bilo bi jih preveč. Drsali so se posamezni ali v parih. Vmes pa so se vrivali novinci v drsanju, držeč se za posebne drsalne stole, ki so jih porivali pred se. Te stole so poleg drsalk izposojevale lastnice drsališča. Na njih so tudi predravali po ledu otroke in dame, ki v drsanju še niso bile posebno trdne in spretné, ali da so prijetno kramljale s svojim vljudnim vozačem.

Da je bila privlačnost za občinstvo večja, je prirejal solastnik Doberlet Franc nedeljske veselice; na teh je igrala mestna, časih tudi vojaška godba. Za predpustni torek pa so si meščani umislili znameniti »korzo«, veselico z godbo, katere so se udeleževali drsalci v lepih maskah. Da pa jih niso nadlegovali številni radovedneži, ki so pritiskali od vseh strani na led, so si prostor ogradili z žico ali z vrvo. Držali so jo najeti fantiči ali pa možje od mestne prostovoljne požarne brambé, ki so nastopali tedaj celo v uniformah, s čelado na glavi; saj jim je bil Doberlet načelnik.

³ Kdaj se je začelo drsanje na Kernu, ni znano. Vrhovnik, str. 256., meni, da so ga uvedli Francozi.

Ob takih prilikah je bil ves prostor okrašen z raznobarnimi balončki. Viseli so na žici, napeti od vrbe do vrbe, ki so rasle ob drsališču. Razsvetljevali pa so prostor tudi s številnimi smolnatimi baklami.

Za garderobo obiskovalcem veselice in drsališča sploh, je bil tedaj določen prostor v prej omenjeni Doberletovi hišici, kjer so kuhali gostom tudi čaj. Kuhano vino pa so dobivali od tedaj že stare, obče znane trnovske gostilne »pri Brgantu«, ki obstoja še dandanes. Veseličenje na Kernu je ob takih prilikah trajalo do polnoči in tudi dalje.

Zaradi drsanja z drsalkami je bil led vsak dan proti večeru močno izrabljen. Da je bil naslednji dan zopet čist in gladek, so ga vsak večer, ko so gostje odšli, z železnimi strguljami zgladili, dobro pometli, nato pa polili z vodo, ki so jo s korci zajemali iz nalašč v ta namen izsekanih lukenj. Za to opravilo so dobili delavci vsak po 15 ali celo 20 krajcarjev, fantiči pa pravico brezplačnega drsanja. Naslednje jutro je bil ves led zopet lep in gladek. Vse to delo je vodil šarč vulgo Novakov Nace, brat Rozale in Janeza, ki so vsi imeli posla z lediščem.

Treba pa je bilo misliti tudi na ledenice. V prvi vrsti je prišla v poštev mestna ledenica za sedanjim Mestnim domom, ki je imela, kakor že omenjeno, na Kernu zajamčeno svojo posebno služnostno pravico do ledu. Poleg te pa so navažali led tudi ledenicam pivovaren Aura, Kozlerja in Perlesa, Mestni klavnici ter drugim reflektantom.

Vozniki ledu so bili posestniki iz Trnovega: vulgo Brcin, Jerina, Lesen in Novak. Radi so se šalili in rekli, da vozijo vodo v lojtrah. Sekači ledu so bili delavci z Jeka (jekarji, bregarji).

Da s sekanjem ledu ne bi bili ovirani drsalci, ki so po večini redno plačevali vstopnino-drsalnino, so pričeli s sekanjem ledu na skrajnem severnem kraju, takoj pri vходу na Kern, na desni župnijskega posestva. Nasekavali so ga na velike plošče, ki so jih

nato lomili od celine in z železnimi kavli vlačili na dolgih lesenih drogih h kraju ter nakladali na vozove. Ker je voda na novo zmrzavala, je imela mladina zopet dosti zabave z lomljenjem »regel«.

Ko so bile ledenice v pivovarnah napolnjene, so šli vozniki po plačilo. Tam so jim najraje izplačevali z drobižem; dobili so ga polne vrečice, saj so posameznikom naštel kar po tri sto in več samih krajcarjev. S tem drobižem so nekateri že med potjo in potem v gostilni pri Brgantu, kamor so najraje zahajali, za šalo neprestano rožljali. V pivovarnah pa so poleg plačila dobili tudi nekaj sodčkov brezplačnega piva za likof. Ker pa je bilo takrat še mrzlo, so si ga prihranili za Kresno nedeljo. Na ta dan so si na Novakovem podu v Trnovem napravili veselico, kjer so se izborno zabavali ob zastonj dobljeni pijači.

Ko se je bližala pomlad, v začetku marca nekako, pa so zatvornico odprli in spustili vodo v Gradaščico.

Kakor je konec vsemu na svetu, je prišel konec tudi Kernu. Hišni posestniki ob njem so se na mestni magistrat pritožili (1911.), da jim dela zaprta voda čedalje večjo vlago po hišah, in prosili, naj se zapiranje vode ukine. Mestni magistrat je tej upravičeni prošnji ustregel in Kerna kot ledišča in drsališča je bilo konec. Mesto zase je imelo še dosti drugih prostorov za dobivanje ledu, prav tako pa so tudi ostalim ledenicam dovažali led z drugih ledišč, mestna klavnica pa si je jela izdelovati led na umeten način. (Vrhovnik, str. 257.)

Odslej ni dajal Kern drugega kot seno in otavo. Prešel je pozneje tudi v drugo posest. I. Vrhovnik piše na str. 257.: »Novakov del je kupil (1914.) Adolf Hauptman, od njega pa Josip Puh, ki je močvirnati travnik z nasipom dvignil, deloma obdelal, deloma porabil za stavbišče kozolca in lesene šupe. Doberletovi dediči so prodali svoj del 1929.; stavbenik Slokan Ivan je sezidal tam lepo vilo.«

MESTNE PRAVICE PTUJA IZ L. 1376.

FRANJO VESELKO

BESEDILO ŠTATUTA V SLOVENSKEM PREVODU

Prevod

Leta 1376. po učlovečenju Gospoda, v času našega prečastitega in milostljivega gospoda nadškofa Pilgerima v Salzburgu in častitega gospoda Ivana Genschkerja, vicedoma v Lipnici, ko je bil v Ptuj Peter Ptuj na željo samega vicedoma in po spominu mestnih svetnikov v tistem času: peka Martina, mesarja Jurija, grajskega krojača Petra, Linharta iz Dravske Poltlein mestni sodnik, so bile zapisane pravice mesta ulice, mestnega pisarja Jakla, Hermana iz Lindaua, Ivana Graserja, lepega Jakla in Jakoba Lindeckerja.

V časih nadškofa Konrada

Najprej izjavljamo, kar smo slišali od naših staršev, ki so živeli za nadškofa Konrada v Salzburgu in potem nadškofa Henrika, v kakem pravnem razmerju so živeli s ptujsko grajščino in kako ta napram mestu ter s kakimi pravicami, za sejem in preko leta, smo dobili mesto od staršev.

V časih nadškofa Ortolfa

Starši so nam sporočili te pravice po svojem spominu in po njih smo živeli v časih milostivega gospoda nadškofa Weisseneckerja. Takrat je bil vicedom v Lipnici in župnik v Ptuj Ivan Windischgrätz, sodnik pa Leopold Cvikl.

Vicedom Cholman

Po smrti Windischgrätza je bil imenovan za vicedoma Cholman, župnik v Ptuj pa je bil Konrad von Wigolting.

Sodnik Ivan Maurer

Po smrti Leopolda Cvikla je postal sodnik Ivan Maurer, njegov soprisežnik.

Nadškof Pilgreym

Leta 1364. je umrl škof Ortolf in izvoljen je bil za nadškofa Pilgreim Puochaymer.

Vicedom gospod Konrad

V času škofa Pilgreyma je umrl vicedom Cholman in za vicedoma je bil postavljen naš župnik Konrad pl. Weygolting.

Sodnik Ivan Hallinger

V času vicedoma Konrada je umrl Ivan Maurer in sodnik je postal Ivan Halinger.

Vicedom Ivan Genschker

Po smrti Konrada je postal vicedom Ivan Genschker.

Sodnik Peter Poltel

V času tega vicedoma je umrl Ivan Halinger in izvoljen je bil za sodnika Peter Poltlein, ki je sodil v letu LXXIII.-em, V.-em in VI.-em.

Kako naj Ptujčani nastopajo napram deželnemu knezu in nadškofu iz Salzburga

In te so pravice, ki smo se jih mi in naši starši držali do l. 1376., ko je bila ta knjiga napisana:

1. Gospodje Ptuj ne smejo z deželnim gospodom in s sosedi ptujskega gradu začeti nobene vojne.

2. Nadškof iz Salzburga sme na gradu v Ptuj bivati, kolikorkrat mu je volja; takrat mu mora ptujski gospod prepustiti prostore. Sme pa imeti tudi žitno kaščo, če hoče.

3. Ptujski sme svojo vsakdanjo služinčad imeti na gradu v dvanajstih dvorih, ki so mu bili za to dani.

Mitnina

4. Mitnino, ki mu je bila dana za njegovo grajsko stražo, tudi sme pobirati kakor je to od nekdanj običaj; od meščanov Ptuj pa ne sme jemati nobene mitnine.

Gospod Ptuj

5. Z vso zvestobo naj tudi varuje in ščiti v mestu ter zunaj našega gospoda iz Salzburga in njegove ljudi.